

[2023] 2 एस. सी. आर. 543

सुरेशकुमार ललितकुमार पटेल आणि इतर

वि.

गुजरात राज्य

(2023 चे दिवाणी अपील क्रमांक 1355-1356)

फेब्रुवारी 20, 2023

[संजीव खन्ना आणि एम. एम. सुंदरेश, जे. जे.]

सेवा कायदा-निवड प्रक्रिया बदल-आडव्या आरक्षणाची रचना करणाऱ्या उमेदवारांचा समावेश सुलभ करण्यासाठी निकाल प्रकाशित झाल्यानंतर कट-ऑफ गुण कमी केले गेले सेवा कायदा - निवड प्रक्रियेत बदल - आडवे (क्षैतिज) आरक्षण असलेल्या उमेदवारांचा समावेश सुलभ करण्यासाठी निकाल प्रकाशित झाल्यानंतर कट-ऑफ गुण कमी केले गेले - अनुमतता - आयोजित: सेवा-निवड प्रक्रियेत बदल- आवड्याची रचना अभ्यासाची रचना कायदा सल्लामसलत करण्याचा समावेश आहे. अधिसूचनेच्या अनुषंगाने केलेली जाहिरात पक्षांना बंधनकारक करते - त्यात कायदेशीर प्रिस्क्रिप्शनचे सर्व सापळे आहेत, जोपर्यंत नियम किंवा कायद्याच्या विरोधात नाही - बदल, जर असेल तर, केवळ दुरुस्तीद्वारे आणला जाऊ शकतो आणि दुसरे काहीही नाही - असे अनुज्ञेय असेल तरीही दुरुस्तीची चाचणी आर्टच्या टचस्टोनवर केली जाऊ शकते. 14 - एखाद्या विशिष्ट आरक्षणासाठी प्रवेश देण्यासाठी, जेव्हा एखाद्या उमेदवाराला

अधिकार जमा झाला असेल अशा परिस्थितीत, धोरणात्मक निर्णयाच्या रूपात कमी करण्यात आलेला आहे. क्षैतिज श्रेणीतील कोणत्याही पात्र उमेदवाराच्या अनुपस्थितीत एखाद्या पदासाठी विचारात घेतलेली जाहिरात - सध्याच्या प्रकरणात, निवड समितीने क्षैतिज आरक्षणाला अनुलंब आरक्षण मानून गुण कमी केले आहेत - नियम यासाठी प्रदान करत नाहीत असे आरक्षण अनुलंब म्हणून मानले जावे - हे मान्य आहे की, अपीलकर्त्यांना जारी केलेल्या जाहिरातीनुसार संबंधित पद मिळण्याचा अधिकार आहे - पुढे, विशिष्ट श्रेणीसाठी कट ऑफ गुण निश्चित करण्यामागे एक तर्क आहे - ते कमी करणे केवळ एखाद्या विशिष्ट श्रेणीला रोजगार उपलब्ध करून देण्याचा उद्देश, जेव्हा इतरांनी आधीच काही अधिकार संपादन केले असतील तेव्हा तो कलमाचा अपमान होईल. 14 - शिवाय, जाहिरातीतील संबंधित कलमे राज्य सरकारलाही बेलगाम अधिकार देत नाहीत. किंवा निवड समिती निवड प्रक्रियेत बदल करेल आणि निकाल प्रकाशित झाल्यानंतर कट-ऑफ गुण कमी करेल - विभागीय खंडपीठाचा आदेश बाजूला ठेवण्यात आला आहे - तथापि, वस्तुस्थितीनुसार, महिला, माजी सैनिक आणि शारीरिक समावेश असलेल्या विशेष श्रेणीतील खाजगी उत्तरदाते आव्हानांना त्यांच्या संबंधित आरक्षित प्रवर्गात सामावून घेतले जाईल असे मानले जाईल, जर त्यांनी अ. याचिकाकर्त्यांची आणि अशाच प्रकारे नियुक्त केलेल्या इतरांची आणि त्यांच्या पात्रतेच्या अधीन राहून-भारतीय संविधान-अनुच्छेद 14,142.

अपीलाला परवानगी देताना न्यायालयाने

आयोजित:1. 1 हे न्यायालय भरती प्रसंभाविक प्रक्रिया संबंधित आहे, ज्याद्वारे प्रत्येक वेगळ्या श्रेणीशी संबंधित पदे केवळ एकाच पद्धतीने म्हणजे लेखी

परीक्षेद्वारे भरली जाणार आहेत. उमेदवाराने कमी गुण मिळवले तर कोणाचाही विचार करणे सुलभ करून त्यात छेडछाड केली जाणार नाही, या स्पष्ट स्पष्टीकरणासह कट-ऑफ गुण निश्चित करण्यात आले आहेत. अर्ज करण्यासाठीची पात्रता आणि निवड प्रसंभाविक प्रक्रिया निश्चित केली जाणारी पात्रता यात फरक आहे. सध्याचे प्रकरण परीक्षा घेतल्यानंतरच्या पात्रतेशी संबंधित आहे. निवड समितीने आडवे आरक्षण म्हणून गृहीत धरून आडवे आरक्षण सुलभ करण्यासाठी गुण कमी केले. हे मान्य आहे की, अशा आरक्षणाला अनुलंब मानले जाण्याची तरतूद नियमांमध्ये नाही. त्याचप्रमाणे, नियम कोणतेही कट-ऑफ गुण निश्चित करत नाहीत. अधिसूचनेनुसार केलेली जाहिरात पक्षांना बांधते. जोपर्यंत ते एखाद्या नियमाच्या किंवा कायद्याच्या विरुद्ध होत नाही तोपर्यंत त्याला वैधानिक प्रिस्क्रिप्शनचे सर्व गुण मिळाले आहेत. बदल, काही असल्यास, केवळ दुरुस्तीद्वारेच आणला जाऊ शकतो आणि दुसरे काहीही नाही. अशी दुरुस्ती जरी अनुज्ञेय असली तरी ती भारतीय राज्यघटनेच्या कलम 14 च्या आधारस्तंभावर तपासली जाऊ शकते. आडव्या श्रेणीतील कोणत्याही पात्र उमेदवाराच्या अनुपस्थितीत एखाद्या पदासाठी विचार करण्यासाठी, जाहिरातीच्या स्वरूपात कमी केलेल्या धोरणात्मक निर्णयानुसार, एखाद्या उमेदवाराला अधिकार प्राप्त होतो अशा परिस्थितीत, विशेष आरक्षणासाठी प्रवेश देण्यासाठी तो सादर केला जाऊ शकत नाही. हे खरे आहे की उमेदवाराला पदाचा निहित अधिकार नसेल, तथापि, कायदानुसार विचार करण्याच्या अधिकाराशी त्याचा गोंधळ होऊ शकत नाही. ज्या कायद्यामुळे उमेदवाराला पद मिळू शकते, तो कायदा दुसऱ्या गटाच्या सोयीसाठी बदलला जाऊ शकत नाही, कारण उमेदवाराला कायदानुसार विचार करण्याचा निहित अधिकार प्राप्त होतो.[परिच्छेद 22 -24] [552-डी-एच; 553-ए-बी]

1. 2 हे मान्य आहे की, विद्यमान प्रकरणात, अपीलकर्त्यांना जारी केलेल्या जाहिरातीनुसार संबंधित पद मिळण्याचा अधिकार आहे. या जाहिरातीत सुधारणा करण्यात आलेली नाही. सरकारच्या सल्ल्यानुसार त्यात सुधारणा करण्याचा प्रयत्न करण्यात आला. एका विशिष्ट श्रेणीसाठी कट-ऑफ गुण निश्चित करण्यामागे 'अ' हा तर्क आहे. ते केवळ एका विशिष्ट वर्गाला रोजगार देण्याच्या उद्देशाने, जेव्हा इतरांनी आधीच काही अधिकार मिळवले असतील, तेव्हा ते कमी करणे हा भारतीय राज्यघटनेच्या कलम 14 चा अपमान ठरेल. जाहिरातीतील संबंधित कलमे राज्य सरकारला किंवा निवड समितीला निवड प्रसंभाविक प्रक्रिया बदल करण्याचा आणि त्याद्वारे निकाल प्रकाशित झाल्यानंतर कटऑफ गुण कमी करण्याचा अनियंत्रित अधिकार देत नाहीत. [परिच्छेद 25,26] [554-सी-ई]

1.3 कट-ऑफ गुण कमी करण्याचा निर्णय एखाद्या वस्तुनिष्ठ निकषावर, म्हणजे उमेदवाराची पदासाठी योग्यतेवर आधारित नसतो, तर बाह्य कारणांसाठी, म्हणजे अन्यथा अपात्र उमेदवारांना सामावून घेण्यासाठी असतो. पूर्वी कट-ऑफ गुण हे पदासाठी पात्र होण्यासाठी आवश्यक असलेल्या गुणांचा जाणीवपूर्वक विचार करून निश्चित केले जात असत, जे कमी केले जाऊ शकत नव्हते, जोपर्यंत कमी केलेले गुण देखील त्या पदासाठी योग्य असतील असे ठोस कारण नसेल. गुजरात उच्च न्यायालयाच्या विभागीय खंडपीठाचा आदेश कायद्याच्या नजरेत टिकू शकत नाही असे मत नोंदवल्यानंतर, हे न्यायालय समभागांचे संतुलन राखण्यास आणि भारतीय राज्यघटनेच्या कलम 142 अंतर्गत अधिकारांचा वापर करून न्याय करण्यास प्रवृत्त आहे. या निर्णयामागील उद्देश प्रशंसनीय आहे आणि खाजगी प्रतिसादकर्ते महिला, माजी सैनिक आणि शारीरिकदृष्ट्या अपंग असलेल्या विशेष श्रेणीतील आहेत. ते दीर्घकाळापासून

त्यांच्या भेटीची आतुरतेने वाट पाहत आहेत. त्यांच्या फायद्यासाठी विभागीय खंडपीठाचा आदेश आहे जो राज्य सरकार आणि निवड समितीच्या धोरणात्मक निर्णयामुळे आला आहे. या प्रकरणाच्या अशा दृष्टीकोनातून, प्रकरणातील विचित्र तथ्यांची दखल घेत, विशेषतः प्रतिवादी क्रमांक 1 आणि 2 यांनी स्थितिविशेष समोर आणली आहे आणि अजूनही रिक्त पदे आहेत या निष्कर्षाच्या प्रकाशात, त्यांना त्यांच्या संबंधित राखीव श्रेणीत खाजगी प्रतिवादींना सामावून घेण्याचा विचार करण्याचे निर्देश जारी केले गेले, जर ते परवानगी दिलेल्या आरक्षणाच्या टक्केवारीपेक्षा जास्त नसतील तर, अपीलकर्त्यांच्या आणि अशाच प्रकारे नियुक्त केलेल्या इतरांच्या नियुक्तीला अडथळा न आणता आणि त्यांच्या पात्रतेच्या अधीन राहून.[Paras 30-32] [558-D-F, H 559-A-B]

एन. टी. देवीन कट्टी विरुद्ध कर्नाटक लोकसेवा आयोग (1990) 3 एस. सी. सी. 157; तामिळनाडू संगणक विज्ञान बी. एड. ग्रॅज्युएट टीचर्स कल्याण सोसायटी (1) वि. उच्च माध्यमिक शाळा संगणक शिक्षक संघटना आणि इतर (2009) 14 एस. सी. सी. 517:[2009] 10 एस. सी. आर. 522- यावर अवलंबून होते.

तेज प्रकाश पाठक आणि इतर वि. राजस्थान उच्च न्यायालय आणि इतर. (2013) 4 एससीसी 540; विरेंद्र कुमार गौतम आणि इतर वि. करुणा निधान उपाध्याय आणि इतर. (2016) 14 एस. सी. सी. 18:[2016] 7 एससीआर 223; अनुपल सिंग आणि इतर वि. उत्तर प्रदेश राज्य आणि इतर. (2020) 2 एससीसी 173:[2019] 12 एस. सी. आर. 1071; अशोक कुमार ठाकूर विरुद्ध

युनियन भारत आणि इतर (2008) 6 एस. सी. सी 1:[2008] 4 एस. सी. आर 1; के. मंजुश्री वि. आंध्र प्रदेश राज्य आणि अन्न. (2008) 3 एससीसी 512: [2008] 2 एस. सी. आर. 1025; रामजित सिंग कर्दम विरुद्ध संजीव कुमा (2020) 20 एस. सी. सी. 209-संदर्भित.

प्रजापती ईश्वरभाई जोयताराम वि. गुजरात राज्य, 2012 ची पत एंट अपील No.1350 दिनांक 20.03.2013-संदर्भित पत्रे.

खटला कायदा संदर्भ

[2016] 7 एससीआर 223	संदर्भित	परिच्छेद 19
---------------------	----------	-------------

[2019] 12 एससीआर 1071	संदर्भित	परिच्छेद 19
-----------------------	----------	-------------

[2008] 4 एससीआर 1	संदर्भित	परिच्छेद 19
-------------------	----------	-------------

[2009] 10 एस. सी. आर. 522	त्यावर अवलंबून	परिच्छेद 27
---------------------------	----------------	-------------

[2008] 2 एस. सी. आर. 1025 परिच्छेद 29 मध्ये संदर्भित

दिवाणी अपील न्यायाधिकरण:2023 चे दिवाणी अपील Nos.1355-1356.

2019 च्या एल. पी. ए. Nos.1496 आणि 1501 मधील अहमदाबाद येथील गुजरात उच्च न्यायालयाच्या दिनांक 18.01.2021 च्या निकाल आणि आदेशावरून.

सोबत.

2023 चे दिवाणी अपील Nos.1357-1358.

परमजीत एस. पटवालिया, वरिष्ठ वकील, समीर पारेख, तनया चौधरी, प्रत्युषा प्रियदर्शिनी, हेमांग शाह, प्रतीक खंडेलवाल, मेसर्स पारेख अँड कंपनी, अधिवक्ता, अर्जदारांसाठी.

विकास सिंग, वरिष्ठ अधिवक्ता, पूर्वीश जितेंद्र मलकन, राजीवकुमार, कृष्णा एम. सिंग, मीनेश दुबे, अर्चना पाठक दवे, दीपानविता प्रियांका, अधिवक्ता, प्रतिसादकर्त्यांसाठी.

न्यायालयाचा निर्णय एम. एम. सुंदरेश, जे. यांनी दिला.

1. रजा मंजूर झाली. आरोपपत्रासाठीच्या अर्जांना परवानगी आहे.
2. आडव्या आरक्षणाची रचना करणाऱ्या उमेदवारांचा समावेश सुलभ करण्यासाठी निकाल प्रकाशित झाल्यानंतर, पर्यवेक्षक प्रशिक्षक वर्ग तिसरा या पदासाठी पात्रता गुण कमी करण्याच्या विभागीय निवड समितीच्या निर्णयाला गुजरात उच्च न्यायालयाच्या विभागीय खंडपीठाच्या निर्णयाला या दिवाणी याचिकांमध्ये आव्हान देण्यात आले आहे.
3. अपीलकर्त्यांची बाजू मांडणारे ज्येष्ठ वकील श्री. पी. एस. पटवालिया, प्रतिवादी क्रमांक 1 आणि 2 यांचे विद्वान वकील अर्चना दवे आणि खाजगी प्रतिवादींचे विद्वान ज्येष्ठ वकील श्री. विकास सिंग यांचे म्हणणे ऐकून घेतले.

संक्षिप्त माहितीतील तथ्य:

4. पर्यवेक्षक प्रशिक्षक (अभियांत्रिकी व्यापार आणि गैर-अभियांत्रिकी व्यापार) आणि पर्यवेक्षक प्रशिक्षक (रोजगार कौशल्य) पदे भरण्यासाठी 05.09.2015 वर दोन जाहिराती जारी करण्यात आल्या होत्या. अभियांत्रिकी गटातील

ऑटोमोबाईल, केमिकल, इलेक्ट्रिकल, मेकॅनिकल, मरीन इत्यादी उप-श्रेणींसह आवश्यक पदवीतील फरकांसह पात्रतेच्या स्वरूपात समान पात्रता निकष असलेल्या उपरोक्त दोन श्रेणीतील पदांची एकूण संख्या 13 आहे.

5. जाहिरात जारी करण्यापूर्वी विभागीय निवड समितीने (थोडक्यात 'निवड समिती') 03.09.2015 वर भरती प्रक्रियेची प्रसंभाविक प्रक्रिया निकाली काढली. त्यानुसार, 300 पैकी कट-ऑफ गुण सामान्य श्रेणीसाठी 180 गुणांच्या समतुल्य 60 टक्के, सामाजिक आणि शैक्षणिक मागासवर्गासाठी 171 गुणांच्या समतुल्य 57 टक्के आणि अनुसूची जाती आणि अनुसूची जमातीसाठी 165 गुणांच्या समतुल्य 55 टक्के निश्चित करण्यात आले होते. कट-ऑफ गुणांपेक्षा कमी गुण मिळवणारा कोणताही उमेदवार निवड आणि नियुक्तीसाठी पात्र राहणार नाही, असे स्पष्ट करण्यात आले.

6. जाहिरातीतील कलम (1) स्पष्टपणे महिला, माजी सैनिक आणि शारीरिकदृष्ट्या अपंगांसाठीच्या आडव्या आरक्षणाबाबत सांगते. आम्ही उपरोक्त खंडाचे पुनरुत्पादन करू:"(1).

* महिलांसाठी 33 टक्के जागा राखीव आहेत.

संबंधित श्रेणींविरुद्ध उभे केले जावे. जर महिला उमेदवाराच्या राखीव पदासाठी, जर योग्य उमेदवार उपलब्ध नसेल, तर ते पद त्याच प्रवर्गातील पुरुष उमेदवाराद्वारे भरले जाईल.

* एकूण पदांपैकी 10 टक्के पदे माजी सैनिकांसाठी राखीव आहेत. ते संबंधित श्रेणीच्या विरुद्ध सेट केले जाईल. जर योग्य माजी सैनिक

उमेदवार उपलब्ध नसतील, तर संबंधित श्रेणीतील इतर योग्य उमेदवारांद्वारे हे पद भरले जाईल.

शारीरिक दोष असलेल्या शारीरिक अपंगांची नियुक्ती 40 टक्क्यांवरून 4 टक्क्यांपर्यंत सरकारच्या नियमांनुसार उपरोक्त पदांवर 3 टक्के ठेवली जाईल. आय. टी. आय. मधील शैक्षणिक कार्यात अपंगत्व येत नाही हे लक्षात घेऊन सर्वात योग्य अपंग उमेदवाराची निवड केली जाईल. जर शारीरिक अपंगत्व असलेला योग्य उमेदवार उपलब्ध नसेल तर संबंधित श्रेणीतील इतर योग्य उमेदवारांनी उक्त पदे भरली जातील."

7. अशा प्रकारे, वरील तीन विशेष आरक्षणांसाठी, हे मुबलकपणे स्पष्ट केले जाते की प्रत्येक उपवर्गात अपुरे उमेदवार असल्यास, न भरलेल्या जागा इतर पात्र उमेदवारांद्वारे भरल्या जातील.

8. निवड समितीने घेतलेल्या निर्णयाचा पुन्हा एकदा जाहिरातींमध्ये निवड प्रसंभाविक प्रक्रिया संबंधित कलम (5) अंतर्गत पुनरुच्चार करण्यात आला.

"(5). याचा अर्थ, एकूण 300 गुणांपैकी कट-ऑफ गुण 60 टक्के आहेत. म्हणजे 180 गुण सामान्य श्रेणीसाठी असतील. त्यापेक्षा कमी गुण मिळवणारा उमेदवार पात्र राहणार नाही. सामाजिक आणि शैक्षणिकदृष्ट्या मागासवर्गीय उमेदवारासाठी हे गुण 57 टक्के (171 गुण) असतील तर अनुसूची जाती आणि अनुसूची जमातीच्या उमेदवारासाठी

हे गुण 55 टक्के (165 गुण) असतील. त्यापेक्षा कमी गुण मिळवणारा उमेदवार नियुक्तीसाठी पात्र राहणार नाही.

9. जाहिरातीच्या कलम (7) (सामान्य सूचना) चा उपखंड (15) निवड समितीला कोणतीही आवश्यकता उद्भवल्यास संपूर्ण प्रसंभाविक प्रक्रिया रद्द करण्याचा किंवा वैकल्पिकरित्या योग्य सुधारणा करण्याचा अधिकार देतो. हे पुढे मूळतः घोषित केलेल्या पदांच्या संख्येत कोणतीही भर घालणे किंवा कमी करणे सुलभ करते. उपरोक्त परिस्थितीत, उमेदवार कोणत्याही अग्रिम परतावा पात्र राहणार नाही.

"(15) कोणत्याही कारणास्तव ही जाहिरात रद्द करणे किंवा त्यात सुधारणा करणे किंवा पदांच्या संख्येत भर घालणे किंवा कमी करणे आवश्यक असल्यास, विभागाला तसे करण्याचा पूर्ण अधिकार/अधिकार असेल आणि यासाठी तो कारणे देण्यास बांधील राहणार नाही. पुढे, अशा परिस्थितीत, केलेला अर्ज आणि परीक्षा शुल्क परत केले जाणार नाही."

10. खंड (7) चा उपखंड (19) हा भरती प्रक्रियेशी संबंधित आहे, जो भरती प्रसंभाविक प्रक्रिया संदर्भात उपखंड (15) अंतर्गत प्रदान केल्यानुसार निवड समितीला अधिकार प्रदान करतो.

"(19) या पदाच्या भरती प्रसंभाविक प्रक्रिया संदर्भात, कोणत्याही कारणास्तव ही जाहिरात किंवा सूचना रद्द करण्याची किंवा त्यात दुरुस्ती करण्याची आवश्यकता भासल्यास, तसे करण्याचा संपूर्ण अधिकार/अधिकार निवड समितीकडे असेल

आणि यासाठी निवड समिती त्याची कारणे देण्यास बांधील राहणार नाही.

11. जेव्हा आडव्या आरक्षणाअंतर्गत राखीव उमेदवार उपलब्ध नसतो, तेव्हा इतर पात्र उमेदवारांनी भरल्या जाणाऱ्या पदांबाबत स्थिती मुबलकपणे स्पष्ट करून जाहिरात 05.09.2015 चा समावेश पुन्हा एकदा कलम (1) चा पुनरुच्चार करतो.

12. वरील जाहिरात कोणत्याही अर्थ लावण्याला जागा देत नाही. अशा प्रकारे आडव्या स्वरूपातील विशेष आरक्षणाचा समावेश असलेले पद कोणत्या पद्धतीने भरावे लागते याबद्दल ते सांगते. जागा कमी करण्याच्या बाबतीत वगळता, रद्द करण्याच्या किंवा दुरुस्तीच्या अधिकाराचा वापर जाहिरातीतील दुरुस्तीद्वारे करावा लागतो. शिवाय, अशा अधिकाराचा वापर एकतर सुरुवातीच्या टप्प्यात, म्हणजे केवळ परीक्षा देण्यापूर्वी किंवा प्रक्रियेदरम्यान करावा लागतो आणि त्यामुळे निकाल प्रकाशित करणे म्हणजे पूर्णता होईल आणि म्हणूनच, निवड झालेल्या उमेदवारांची घोषणा केवळ परिणामकारक ठरेल असे पुरेसे संकेत देतात.

13. केवळ समांतर राखीव प्रवर्गातील उमेदवारांसाठी निश्चित केलेले कट-ऑफ गुण आणखी शिथिल करण्याचा प्रस्ताव ठेवून निवड समितीने 05.10.2016 वर बैठक घेतली. त्यानुसार, सामान्य श्रेणीसाठी कट-ऑफ गुण अबाधित ठेवण्यात आले आहेत. त्यानंतर, 17.12.2016 वर पुढील बैठक घेण्यात आली ज्याद्वारे 05.10.2016 वर लागू करण्याचा पूर्वीचा प्रस्तावित निर्णय रद्द करण्यात आला. या बैठकीला निवड समितीचे सर्व सदस्य उपस्थित होते.

14. विशेष आरक्षण समांतर असूनही राज्य सरकारने ते लागू करण्याचा निर्णय घेतला. उपरोक्त आरक्षणासाठीचे पद भरण्याची अपेक्षा असलेल्या उमेदवारांची टक्केवारी अपुरी असल्याचे आढळून आल्याने वर नमूद केलेला निर्णय स्पष्टपणे घेण्यात आला. राज्य सरकारच्या निर्णयाची दखल घेण्यात आली आणि 26.12.2016 रोजी झालेल्या निवड समितीच्या बैठकीत त्याचा समावेश करण्यात आला.

“...दिनांक ०५ .१० .२०१६ रोजी झालेल्या निवड समितीच्या बैठकीत, वरील गुणांची कपात 10 टक्क्यांपर्यंत कमी करण्याचा निर्णय घेण्यात आला आणि त्यानंतरही, जेव्हा महिला आणि विशेष क्षमतेच्या उमेदवारांची पदे रिक्त राहिली तेव्हा आयडी 2 वर झालेल्या बैठकीत उपरोक्त सवलत देण्याची तरतूद रद्द करताना, त्यावर पर्यवेक्षक प्रशिक्षकांच्या 1415 पदांसाठी भरती करण्याचा आणि त्यांची अंतिम निवड यादी प्रकाशित करण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

या संदर्भात, गुजरात सरकारकडून मिळालेल्या मार्गदर्शनानुसार, पर्यवेक्षक प्रशिक्षकांची एकूण 1415 पदे भरण्यासाठी सामान्य प्रवर्गातील उमेदवारांसाठी 40 टक्के आणि अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, सामाजिक आणि शैक्षणिकदृष्ट्या मागासवर्गीय आणि इतर राखीव पदांसाठी 35 टक्के गुणांची कपात (किमान पात्र मानक) निश्चित करण्याचा निर्णय घेण्यात आला.”

15. वर नमूद केलेला निर्णय विशेष आरक्षण, जे अन्यथा समांतर होते, ते उभे आरक्षण मानून घेतला जातो. परिणामी, इतर पात्र उमेदवारांनी भरल्या जाणाऱ्या विशेष श्रेणीसाठीचे पद न भरल्यामुळे होणाऱ्या परिणामाची तरतूद करणाऱ्या,

दिनांक 1 च्या निवड समितीच्या ठरावाद्वारे ठरविल्याप्रमाणे, जाहिरातीतील कलम, निकाल जाहीर झाल्यानंतर एकतर्फी, दुरुस्ती न आणता रद्द करण्यात आले.

16. उपरोक्त कारवाईमुळे नाराज झालेल्या अपीलकर्त्यांनी, जे अन्यथा या पदासाठी निवड सुरक्षित करू शकत होते, उच्च न्यायालयात धाव घेतली. योग्य योग्यता शोधून, विद्वान एकल न्यायाधीशांनी दाखल केलेल्या रिट याचिकांना परवानगी दिली.

17. राज्य आणि अधिकृत प्रतिवादींनी घेतलेल्या निर्णयाला आव्हान देणे निवडले नाही, जे प्रत्यक्षात विभागीय खंडपीठाने पूर्वी घेतलेल्या निर्णयाच्या आधारे केले गेले होते, परंतु त्याऐवजी त्याची अंमलबजावणी करण्याचा निर्णय घेतला. तथापि, विद्वान एकल न्यायाधीशाच्या आदेशामुळे प्रभावित झालेल्या काही व्यक्तींनी दिनांक 1 च्या निर्णयात निवड समितीचा लाभ मिळवून त्यानुसार निवड होऊन विभागीय खंडपीठासमोर अपील दाखल केले. अपीलांना परवानगी देण्यात आली

मूळ याचिकाकर्त्यांना निहित अधिकार नाहीत या आधारावर, निवड समितीला पुरेसे अधिकार उपलब्ध आहेत आणि खेळ सुरू झाल्यानंतर नियमात कोणताही बदल झालेला नाही.

18. सध्याच्या अपीलांमध्ये, केवळ खाजगी प्रतिवादीच प्रतिस्पर्धी आहेत कारण विभागीय खंडपीठासमोरही, इतर अनेकांनी त्यांना चांगल्याप्रकारे ज्ञात असलेल्या कारणांमुळे विद्वान एकल न्यायाधीशाच्या निर्णयाला आव्हान देणे निवडले नाही. विद्वान एकल न्यायाधीशाचा आदेश प्रत्यक्षात अधिकृत

प्रतिवादींनी लागू केला आहे आणि म्हणूनच ते प्रत्यक्षात गेल्या काही वर्षांपासून सेवेत आहेत. उपरोक्त पार्श्वभूमीवर, आपण संबंधित युक्तिवादांचा विचार करू.

सादरीकरणे:

19. अर्जदारांची बाजू मांडणारे विद्वान ज्येष्ठ वकील श्री. पी. एस. पटवालिया यांनी सांगितले की निवड समितीला कट-ऑफ गुण कमी करण्याचा अधिकार नाही.¹ आणि 2 क्रमांकाच्या प्रतिवादीला खेळ सुरू झाल्यानंतर त्याचे नियम बदलण्याची परवानगी दिली जाऊ शकत नाही. सत्तेचा वापर, काही असल्यास, मनमानी आहे. कोणत्याही परिस्थितीत, गुजरात राज्य निवड समितीचे अधिकार बळकावू शकत नाही आणि त्या बदल्यात त्यांनी त्याचे पालन करायला नको होते. खटल्याच्या तथ्यांवर कायदा चुकीच्या पद्धतीने लागू करण्यात खंडपीठाने चूक केली आहे. अपीलकर्त्यांच्या शिकलेल्या वरिष्ठ वकिलांनी उलट आदेशाची मागणी करताना खालील निर्णयांची अंमलबजावणी करण्यासाठी दबाव आणला आहे.

- तेज प्रकाश पाठक आणि ओआरएस. वि. राजस्थान उच्च न्यायालय आणि इतर. (2013) 4 एससीसी 540;
- वीरेंद्र कुमार गौतम आणि ओ. आर. एस. वि. करुणा निधान उपाध्याय आणि इतर, (2016) 14 एस. सी. सी. 18;
- अनुपल सिंग आणि इतर वि. उत्तर प्रदेश राज्य आणि इतर, (2020) 2 एस. सी. सी. 173;
- अशोक कुमार ठाकूर विरुद्ध भारतीय संघ आणि इतर. (2008) 6 एस. सी. सी. 1.

20. प्रतिवादी क्रमांक 1 आणि 2 ची बाजू मांडणाऱ्या विद्वान वकील अर्चना दवे पाठक आणि खाजगी प्रतिवादींची बाजू मांडणाऱ्या विद्वान ज्येष्ठ वकील विकास सिंग यांनी सांगितले की, बदल करण्यापूर्वी जे केले गेले ते केवळ प्राप्त केलेल्या गुणांचे प्रकाशन आहे. त्यानंतर निवड करण्यात आली. जोपर्यंत निवड समितीकडे अधिकार उपलब्ध आहेत आणि उद्देश वाजवी आहे, तोपर्यंत कोणत्याही हस्तक्षेपासाठी कोणताही आधार नाही. अपीलकर्त्यांना एखाद्या पदावर नियुक्तीचा निहित अधिकार नाही. विभागीय खंडपीठाने प्रतिवादी क्रमांक 1 आणि 2 चा निर्णय धोरणात्मक निर्णय म्हणून कायम ठेवत कायदेशीर मुद्द्यांचा योग्य विचार केला आहे. विशेष आरक्षणामागील उद्दिष्ट काय आहे हे पाहावे लागेल. त्यामुळे या याचिकांमध्ये कोणत्याही प्रकारचा हस्तक्षेप करण्याची गरज नाही.

21. आम्ही उपस्थित केलेल्या प्रश्नावर, प्रतिवादी क्रमांक 1 आणि 2 यांच्या वतीने हजर असलेल्या विद्वान वकील अर्चना डेव्ह पाठक यांनी सांगितले की पुरेशी पदे उपलब्ध आहेत आणि जर निर्देश जारी केले गेले तर अपीलकर्त्यांचा किंवा खाजगी प्रतिवादींचा विचार करून त्याची अंमलबजावणी केली जाईल. हे देखील मान्य केले जाते की प्रत्येक उपवर्गाच्या संदर्भात रिक्त पदे भरणे आरक्षणासह एकतर उभ्या किंवा समांतर पद्धतीने केले जाईल. दोन्ही बाजूंकडून हजर असलेल्या विद्वान ज्येष्ठ वकिलांनी सादर केले आहे की अपीलकर्ते आणि खाजगी प्रतिवादींमधील आंतर-ज्येष्ठतेचा मुद्दा देखील नंतरच्या काळात कोणताही गोंधळ टाळण्यासाठी विचारात घेतला जाईल.

चर्चा

22. आम्ही भरती प्रक्रिया हाताळत आहोत ज्याद्वारे प्रत्येक स्वतंत्र प्रवर्गाशी संबंधित पदे केवळ एकाच पद्धतीने, म्हणजे लेखी परीक्षेद्वारे भरली जातील. उमेदवाराला कमी गुण मिळाल्यास कोणाचाही विचार करण्याची सोय करून त्यात फेरफार केला जाणार नाही, असे स्पष्ट स्पष्टीकरण देऊन कट ऑफ गुण निश्चित करण्यात आले आहेत. अर्ज करण्याची पात्रता आणि निवड प्रक्रियेत ठरविण्यात येणारी पात्रता यात तफावत आहे. आम्ही सध्याच्या प्रकरणात अर्ज करण्याच्या पात्रतेशी संबंधित नाही, तर परीक्षा घेतल्यानंतर पात्रतेशी संबंधित आहोत.

23. सध्याच्या प्रकरणाचे आणखी एक वैशिष्ट्य म्हणजे निवड समितीने आडवे आरक्षण मानून आडवे आरक्षण सुलभ करण्यासाठी गुण कमी केले आहेत. हे मान्य आहे की, अशा आरक्षणाला उभे मानले जाण्याची तरतूद नियमांमध्ये नाही. त्याचप्रमाणे, नियम कोणतेही कट-ऑफ गुण निश्चित करत नाहीत. अधिसूचनेनुसार केलेली जाहिरात पक्षांना बांधते. जोपर्यंत ते एकतर नियम किंवा कायद्याच्या विरुद्ध होत नाही तोपर्यंत त्याला वैधानिक नियमाचे सर्व गुण मिळाले आहेत. बदल, काही असल्यास, केवळ दुरुस्तीद्वारेच आणला जाऊ शकतो आणि दुसरे काहीही नाही. अशी दुरुस्ती जरी अनुज्ञेय असली तरी ती भारतीय राज्यघटनेच्या कलम 14 च्या आधारस्तंभावर तपासली जाऊ शकते. 'अ' च्या अनुपस्थितीत एखाद्या पदासाठी विचार करण्यासाठी, जाहिरातीच्या स्वरूपात कमी केलेल्या धोरणात्मक निर्णयांतर्गत, एखाद्या उमेदवाराला अधिकार प्राप्त होतो अशा परिस्थितीत, विशेष आरक्षणासाठी प्रवेश देण्यासाठी तो सादर केला जाऊ शकत नाही. आडव्या श्रेणीतील कोणत्याही पात्र उमेदवाराची.

24. हे खरे आहे की उमेदवाराला पदाचा निहित अधिकार नसेल, तथापि, कायदानुसार विचार करण्याच्या अधिकाराशी त्याचा गोंधळ होऊ शकत नाही. उमेदवाराला पद मिळण्यास सक्षम करणारा कायदा व्यक्तींच्या दुसऱ्या गटाच्या सोयीसाठी बदलला जाऊ शकत नाही, कारण उमेदवाराला त्यानुसार विचार करण्याचा निहित अधिकार प्राप्त होतो

एन. टी. देवीन कट्टी विरुद्ध कर्नाटक लोकसेवा आयोग, (1990) 3 एस. सी. सी. 157 या प्रकरणात या न्यायालयाने दिलेल्या निर्णयानुसार कायदा,

"11. या प्रश्नाचा आणखी एक पैलू आहे. जेथे पदांच्या श्रेणीमध्ये थेट भरतीसाठी अर्ज मागवण्यासाठी जाहिरात जारी केली जाते आणि जाहिरात स्पष्टपणे सांगते की निवड सध्याच्या नियमानुसार किंवा सरकारी आदेशानुसार केली जाईल आणि जर त्यात पुढे विविध श्रेणींसाठी आरक्षणाची व्याप्ती दर्शविली गेली असेल तर अशा परिस्थितीत उमेदवारांची निवड तत्कालीन विद्यमान नियमानुसार आणि सरकारी आदेशानुसार केली गेली पाहिजे. जे उमेदवार अर्ज करतात आणि लेखी किंवा मौखिक चाचणी घेतात, ते जाहिरातीतील अटी आणि शर्तीनुसार निवडीसाठी विचारात घेण्याचा निहित अधिकार प्राप्त करतात, जोपर्यंत जाहिरात स्वतःच उलट हेतू दर्शवत नाही. सामान्यतः, उमेदवाराला जाहिरातीमध्ये नमूद केलेल्या अटी आणि शर्तीनुसार विचारात घेण्याचा अधिकार आहे कारण जाहिरात प्रकाशित होण्याच्या तारखेला त्याचा अधिकार स्पष्ट होतो, तथापि त्याला या प्रकरणात पूर्ण अधिकार नाही. जर निवड प्रलंबित असताना भरतीच्या नियमांमध्ये पूर्वलक्षी

प्रभावाने सुधारणा केली गेली असेल, तर त्या प्रसंगी निवड सुधारित नियमांनुसार होणे आवश्यक आहे. नियमांचा पूर्वलक्षी प्रभाव आहे की नाही, हे प्रामुख्याने नियमांच्या भाषेवर आणि विधिमंडळाचा हेतू निश्चित करण्यासाठी त्याच्या रचनेवर अवलंबून असते. विधिमंडळाचा हेतू एकतर स्पष्ट तरतुदीद्वारे किंवा आवश्यक परिणामांद्वारे निश्चित केला जातो; जर सुधारित नियम पूर्वलक्षी स्वरूपाचे नसतील तर निवडीचे नियमन जाहिरातीच्या तारखेला अंमलात असलेल्या नियम आणि आदेशांनुसार केले जाणे आवश्यक आहे. या प्रश्नाचे निर्धारण मुख्यत्वे जाहिरात आणि संबंधित बाबींमध्ये नमूद केलेल्या अटी आणि शर्तींचा विचार करून प्रत्येक खटल्याच्या तथ्यांवर अवलंबून असते. नियम आणि आदेश. कोणताही गोंधळ होऊ नये म्हणून, आम्ही हे स्पष्ट करू इच्छितो की जाहिरातीनुसार एखाद्या पदासाठी अर्ज केल्यावर उमेदवाराला कोणतेही पद मिळत नाही. निवडीचा निहित अधिकार, परंतु जर तो पात्र असेल आणि अन्यथा संबंधित नियमांनुसार आणि जाहिरातीतील अटींनुसार पात्र असेल, तर तो निवडीसाठी विचारात घेण्याचा निहित अधिकार प्राप्त करतो, जो नियमांनुसार आहे, जसे ते जाहिरातीच्या तारखेला अस्तित्वात होते. जोपर्यंत सुधारित नियम पूर्वलक्षी स्वरूपाचे नसतात तोपर्यंत निवडीच्या प्रलंबितेदरम्यान नियमांच्या दुरुस्तीवरील त्या मर्यादित अधिकारापासून त्याला वंचित ठेवले जाऊ शकत नाही." (भर दिला आहे)

25. हे मान्य आहे की, या प्रकरणात, अपीलकर्त्यांना जारी केलेल्या जाहिरातीनुसार संबंधित पद मिळण्याचा अधिकार आहे. या जाहिरातीत

सुधारणा करण्यात आलेली नाही. सरकारच्या सल्ल्यानुसार त्यात सुधारणा करण्याचा प्रयत्न करण्यात आला होता, जरी पूर्वीचा निर्णय त्याच धर्तीवर घेण्यात आला होता परंतु हुशारीने मागे घेण्यात आला. विशिष्ट श्रेणीसाठी कट-ऑफ गुण निश्चित करण्यामागे एक तर्क आहे. केवळ एका विशिष्ट वर्गाला रोजगार देण्याच्या उद्देशाने, जेव्हा इतरांनी आधीच काही अधिकार मिळवले असतील, तेव्हा ते कमी करणे हा भारतीय राज्यघटनेच्या कलम 14 चा अपमान ठरेल.

26. जाहिरातीतील संबंधित कलमांची कक्षा आणि व्याप्ती, विशेषतः उपकलमे (15) आणि (19) यावर आपण आधीच चर्चा केली आहे. आमच्या विचारानुसार, ते राज्य सरकारला किंवा निवड समितीला निवड प्रसंभाविक प्रक्रिया बदल करण्याचा आणि त्याद्वारे निकाल जाहीर झाल्यानंतर कट-ऑफ गुण कमी करण्याचा अनियंत्रित अधिकार देत नाहीत. त्यानंतरच निवड करण्यात आली असे सादर करण्यात आले, त्यामुळे पाणी साठणार नाही. बदलानंतर निवड यादी प्रकाशित करून जे केले गेले ते दुसरे काही नसून मंत्रिस्तरीय कायदा आहे.

27. आम्ही या न्यायालयाच्या निकालावर अवलंबून राहू इच्छितो

तामिळनाडू संगणक विज्ञान बी. एड. ग्रॅज्युएट टीचर्स कल्याण सोसायटी (1) विरुद्ध उच्च माध्यमिक शाळा संगणक शिक्षक संघटना आणि इतर, (2009) 14 एस. सी. सी. 517,

“20. अशा प्रकारे हे सिद्ध झाले आहे की, राज्य सरकारने संगणक प्रशिक्षकांच्या पदासाठी किमान पात्रता गुण 35 टक्क्यांपर्यंत कमी

केले आहेत, जे संगणक प्रशिक्षकांची पदे भरण्यासाठी किमान पात्रता गुण 50 टक्के म्हणजेच एकूण 150 पैकी 75 गुण असतील या 'आयडी 1' वर झालेल्या बैठकीत घेतलेल्या आधीच्या निर्णयाच्या विरुद्ध आहे. अशा प्रकारे हे सिद्ध झाले आहे की सरकारने भरतीचे नियम आणि अच्या अटी आणि शर्ती बदलल्या निवड प्रसंभाविक प्रक्रिया सुरू झाल्यानंतर मध्यंतरी नियुक्ती. उमेदवारांनी त्यांची परीक्षा दिल्यानंतर रविवारी म्हणजेच 12-10-2008 रोजी हा निर्णय घेण्यात आला.

XXX XXX XXX

29. मात्र, प्रतिवादींच्या वकिलांनी सांगितले की, हे कंत्राटी कर्मचारी सरकारी शाळांमध्ये बऱ्याच काळापासून काम करत असल्याने, विशेष भरती परीक्षेत पात्र ठरणारे किमान काही कर्मचारी नियमित प्रसंभाविक प्रक्रिया सरकारी नोकरीत रुजू होण्यापासून वंचित राहू नयेत, यासाठी किमान पात्रता गुण कमी करण्याचा निर्णय सरकारने घेतला आहे.

30. विशेष भरती परीक्षा दिलेल्या 1714 उमेदवारांपैकी केवळ 894 उमेदवारांना 50 टक्क्यांहून अधिक गुण मिळू शकले, तर 906 उमेदवारांना 50 टक्क्यांहून कमी गुण मिळू शकले, जे आधीच्या धोरणात्मक निर्णयात सरकारने विहित केलेले किमान पात्रता गुण होते, परंतु त्यांनी 35 टक्क्यांहून अधिक गुण मिळवले. परिणामी, सरकारी शाळांमध्ये अजूनही संगणक प्रशिक्षक म्हणून काम करणाऱ्या अधिकाधिक लोकांना सामावून घेण्यासाठी पात्रतेचे

किमान गुण 35 टक्क्यांपर्यंत कमी करावेत, असे सरकारला वाटले, असे सादर करण्यात आले.

31. आमच्यासमोर ठेवलेल्या नोंदींच्या प्रकाशात पक्षकारांची बाजू मांडणाऱ्या वकिलांच्या उपरोक्त प्रतिस्पर्धी सादरीकरणाचा आम्ही विचार केला आहे. नोंदींवरून हे स्पष्टपणे सिद्ध झाले आहे की एकदाच संधी देण्यासाठी, निवड आणि भरतीसाठी तसेच विद्यमान संगणक प्रशिक्षकांच्या समावेशासाठी विशेष भरती चाचणी घेण्याचे आदेश देण्यात आले होते. हा निर्णय सहानुभूतीपूर्वक विचारात घेऊन आणि सरकारी शाळांमध्ये दीर्घकाळ काम करणाऱ्या विद्यमान संगणक प्रशिक्षकांना न्याय देण्याच्या उद्देशाने घेण्यात आला. अशा प्रकारची भरती मोहीम आणि चाचणी भरतीचे नियम घालून घेण्यात आली होती, ज्यामुळे सर्व संबंधितांना समान संधी उपलब्ध झाली.

32. ही चाचणी घेण्यापूर्वी धोरणात्मक निर्णयाद्वारे मार्गदर्शक तत्त्वे तयार करण्यात आली होती, ज्यात या परीक्षेत किमान पात्रता गुण किमान 50 टक्के असावेत असे निकष निश्चित करण्यात आले होते. धोरणात्मक निर्णयाद्वारे निर्धारित केलेल्या भरतीची उक्त मार्गदर्शक तत्त्वे ते पवित्र होते आणि सर्व व्यावहारिक हेतूसाठी त्यांचे पालन करणे आवश्यक होते, जरी आम्ही हे मान्य केले की एक वेळचा अपवाद म्हणून उपरोक्त स्वरूपाची विशेष भरती परीक्षा घेऊन सरकार संगणक प्रशिक्षकांची उक्त पदे भरू शकले असते.

33. तथापि, आम्ही असे म्हणू शकत नाही की परीक्षेच्या आयोजनानंतर आणि परीक्षेचा निकाल जाहीर होणार असताना

किमान पात्रता गुण 50 टक्क्यांवरून 35 टक्क्यांपर्यंत कमी करून पात्रता निकषांमध्ये बदल करून सरकारच्या त्यानंतरच्या निर्णयामुळे आणि त्याद्वारे खेळाच्या शेवटी आणि शेवटी उक्त निकषांमध्ये बदल करणे न्याय्य आहे, कारण आम्हाला ते मनमानी आणि अन्यायकारक वाटते. हे न्यायालय हेमानी मल्होत्रा विरुद्ध दिल्ली उच्च न्यायालय [(2008) 7 एस. सी. सी. 11:(2008) 2 एस. सी. सी. (एल. अँड. एस.) 203] ने असे म्हटले आहे की भरती प्रसंभाविक प्रक्रिया निवड प्रक्रियेदरम्यान किंवा ती संपल्यावर खेळाचे नियम बदलण्यास परवानगी नाही."

28. उपरोक्त निकाल निश्चितपणे या समस्येवर नियंत्रण ठेवेल, त्यामुळे सध्याच्या खटल्यातील तथ्यांना लागू न झाल्याने उपरोक्त निर्णय घेण्याच्या विभागीय खंडपीठाच्या निर्णयाला कायम ठेवता येणार नाही. खरे तर, आपण ज्या प्रकरणाशी निगडित आहोत, ते प्रकरण वरील प्रकरणातील तथ्यांपेक्षा अधिक चांगल्या स्थितीत आहे, ज्यामध्ये गुण कमी करण्याचा निर्णय घेतला गेला तेव्हा निवड प्रसंभाविक प्रक्रिया पूर्ण झाली नव्हती. प्रजापती ईश्वरभाई जोयताराम v. गुजरात राज्य, दिनांक 2012 चे पेटंट अपील पत्रे No.1350 20.03.2013, ज्याने आडव्या आरक्षणास सामावून घेण्यासाठी कट-ऑफ गुणांमध्ये कपात करण्याचा मुद्दा हाताळला प्रकरणातील समन्वय खंडपीठाच्या आधीच्या निर्णयांचे पालन न करण्यातही विभागीय खंडपीठ योग्य नाही.

29. के. मंजुश्री विरुद्ध आंध्र प्रदेश राज्य आणि आंध्र प्रदेश, (२००८)३ एससीसी ५१२ आणि तेजप्रकाश पाठक विरुद्ध राजस्थान उच्च न्यायालय (२०१३) ४ एससीसी ५४० या खटल्यात घटनापीठासमोर प्रलंबित असलेला संदर्भ या

न्यायालयाच्या निर्णयाच्या आधारे बराच युक्तिवाद करण्यात आला आहे. रामजीतसिंग कर्दम विरुद्ध संजीव कुमार, (२०२०) २० एससीसी २०९ या खटल्यात निकषांमध्ये मनमानी बदल केल्याच्या खटल्याचा निपटारा करताना या न्यायालयाने सांगितल्याप्रमाणे या मुद्द्याचा काही परिणाम होईल असे आम्हाला वाटत नाही.

'निवड निकष' किंवा 'निवड पद्धती' यासारखे धोरणात्मक निर्णय घेण्यास अध्यक्ष सक्षम होते का?

51. वर काढलेल्या अधिसूचनेनुसार हा आयोग आहे, जो 'अ' साठी निवडीची पद्धत तयार करेल आणि निकष निश्चित करेल

निवड ".निवडीचा उद्देश आणि उद्देश पुढे नेण्यासाठी उक्त अधिकाराचा वापर वाजवी आणि न्याय्य पद्धतीने केला पाहिजे.आयोग वेळोवेळी निवडीचे निकष बदलू शकतो असे जरी युक्तिवादासाठी गृहीत धरले गेले असले, तरी उक्त अधिकाराचा वापर मनमानी पद्धतीने केला जाऊ नये.

52. या संदर्भात आपण तीन न्यायाधीशांच्या खंडपीठाचा संदर्भ घेऊ शकतो

टी. एन. संगणक विज्ञान बी. एड. मध्ये या न्यायालयाचा निर्णय शासकीय. कल्याण सोसायटी (1) वि. उच्च माध्यमिक शाळा संगणक

शिक्षक संघटना. [(2009) 14 एससीसी 517:(2010) 1 एस. सी. सी. (एल. अँड. एस.) 367] वरील प्रकरणात विविध शाळांमध्ये कंत्राटी आधारावर संगणक प्रशिक्षकांची नियुक्ती करण्यात आली

होती. संगणक प्रशिक्षकांच्या निवडीसाठी शिक्षक भरती मंडळाकडून विशेष परीक्षा घेण्याचा निर्णय सरकारने घेतला. दि. 10/10/2008 रोजी राज्य सरकारने निर्णय घेतला की किमान पात्रता गुण 50 टक्के असतील. विशेष भरती चाचणी दि. 12-10-2008 रोजी म्हणून घोषित करण्यात आली होती.दि . 12-10-2008 च्या रात्री विशेष भरती चाचणीच्या आधारे संगणक प्रशिक्षक पदावरील नियुक्तीसाठी उमेदवारांची यादी इंटरनेटवर टाकण्यात आली.उमेदवारांचे हे गुण प्रकाशित करताना हे स्पष्ट करण्यात आले होते की, ज्या उमेदवारांनी परीक्षेत 35 टक्के गुण मिळवले आहेत, त्यांना प्रमाणपत्र सत्यापनसाठी बोलावले जाईल.राज्य सरकारने किमान पात्रता गुण 35 टक्क्यांपर्यंत कमी केले आहेत.या न्यायालयाने पात्रता गुण 50 टक्क्यांवरून 35 टक्क्यांपर्यंत कमी करण्यास मान्यता दिली नाही.परिच्छेद 33 मध्ये पुढील गोष्टी नमूद केल्या आहेत:(एस. सी. सी. पृष्ठ 523)

"33. तथापि, आम्ही असे म्हणू शकत नाही की परीक्षेच्या आयोजनानंतर आणि परीक्षेचा निकाल जाहीर होणार असताना किमान पात्रता गुण 50 टक्क्यांवरून 35 टक्क्यांपर्यंत कमी करून पात्रता निकषांमध्ये बदल करून सरकारच्या त्यानंतरच्या निर्णयामुळे आणि त्याद्वारे खेळाच्या शेवटी आणि शेवटी उक्त निकषांमध्ये बदल करणे न्याय्य आहे, कारण आम्हाला ते मनमानी आणि अन्यायकारक वाटते. हे न्यायालय हेमानी मल्होत्रा विरुद्ध दिल्ली उच्च न्यायालय [(2008) 7 एस. सी. सी. 11:(2008) 2 एस. सी. सी. (एल. अँड. एस.) 203] ने असे म्हटले आहे की भरती प्रसंभाविक प्रक्रिया निवड

प्रक्रियेदरम्यान किंवा ती संपल्यावर खेळाचे नियम बदलण्यास परवानगी नाही."

53. निवड प्रक्रियेदरम्यान निवडीचे निकष ठरवणारे या न्यायालयाचे निर्णय बदलले जाऊ शकत नाहीत, असे अपीलकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने सादर केले आहे. तेज प्रकाश पाठक विरुद्ध राजस्थान उच्च न्यायालय [(2013) 4 एस. सी. सी. 540 मध्ये या न्यायालयाच्या निर्णयाद्वारे मोठे खंडपीठ:(2013) 2 एस. सी. सी. (एल. अँड. एस.) 353], त्यामुळे निवड प्रक्रियेदरम्यान निकष निश्चित करणाऱ्या या न्यायालयाच्या निर्णयात बदल करता येणार नाही. सध्याच्या प्रकरणाच्या हेतूसाठी आम्ही या गृहीतकावर पुढे जातो की जरी वेळोवेळी मुख्य भाग निवडून निकष बदलले जाऊ शकतात, तरी उक्त बदल अनियंत्रितपणे प्रभावित होऊ शकत नाही. सध्याचे प्रकरण असे आहे, जेथे निकषातील बदलावर परिणाम झाला आहे आणि निवडीच्या मानकांमध्ये सुधारणा न करण्याच्या आणि दर्जा कमी करण्याच्या उद्देशाने त्यात मनमाने बदल करण्यात आले आहेत. निवड प्रसंभाविक प्रक्रिया सुरू झाल्यानंतर लागू झालेल्या निकषातील बदलाचे समर्थन न करण्यात उच्च न्यायालयाने कोणतीही चूक केली नाही, ज्याच्या निष्कर्षाशी आम्ही पूर्णपणे सहमत आहोत."

30. कट-ऑफ गुण कमी करण्याचा निर्णय एखाद्या वस्तुनिष्ठ निकषावर, म्हणजे उमेदवाराची पदासाठी योग्यतेवर आधारित नसतो, तर बाह्य कारणांसाठी, म्हणजे अन्यथा अपात्र उमेदवारांना सामावून घेण्यासाठी असतो. दुसऱ्या शब्दांत, पूर्वी कट-ऑफ गुण हे पदासाठी पात्र होण्यासाठी आवश्यक असलेल्या गुणांचा

जाणीवपूर्वक विचार करून निश्चित केले जात होते, जे कमी केले जाऊ शकत नव्हते, जोपर्यंत कमी केलेले गुण देखील त्या पदासाठी योग्य असतील असे ठोस कारण नसेल.

31. गुजरात उच्च न्यायालयाच्या विभागीय खंडपीठाचा आदेश कायद्याच्या नजरेत टिकू शकत नाही असे मत व्यक्त केल्यानंतर, आम्ही भारतीय राज्यघटनेच्या कलम 142 अंतर्गत आमच्या अधिकाराचा वापर करून समभागांचे संतुलन राखण्यास आणि न्याय करण्यास प्रवृत्त आहोत. या निर्णयामागील उद्देश प्रशंसनीय आहे आणि खाजगी प्रतिवादी महिला, माजी सैनिक आणि शारीरिकदृष्ट्या अपंग असलेल्या विशेष श्रेणीतील आहेत, या वरिष्ठ वकील विकास सिंग यांच्या निवेदनाशी आम्ही सहमत आहोत. अनेक वर्षांपासून ते आपल्या नेमणुका मिळण्याची आतुरतेने वाट पाहत आहेत. त्यांच्या फायद्यासाठी विभागीय खंडपीठाचा आदेश आहे जो राज्य सरकार आणि निवड समितीच्या धोरणात्मक निर्णयामुळे आला आहे. अशा प्रकारे, आम्हाला असे वाटते की हे निवेदन आमच्या निर्णयाच्या परिणामाच्या नियमन आहे, किमान आमच्या समोरील खाजगी प्रतिसादकर्त्यांच्या बाबतीत तरी, कारण अशाच प्रकारे कुंपण घालणाऱ्यांना समान लाभ दिला जाऊ शकत नाही. कदाचित, ते एकतर पुढे गेले असतील किंवा त्यांना इतर काही नोकऱ्या मिळाल्या असतील.

32. या प्रकरणाच्या अशा दृष्टिकोनातून, प्रकरणातील विचित्र तथ्यांची दखल घेत, विशेषतः प्रतिवादी क्रमांक 1 आणि 2 यांनी स्थिति विशेष समोर आणली आहे आणि अजूनही असे असले तरी, आम्ही त्यांना त्यांच्या संबंधित राखीव श्रेणीमध्ये खाजगी प्रतिवादींना सामावून घेण्याचा विचार करण्यासाठी निर्देश

जारी करण्यास इच्छुक आहोत, परंतु ते परवानगी दिलेल्या आरक्षणाच्या टक्केवारीपेक्षा जास्त नसले तरी, अपीलकर्त्यांच्या आणि अशाच प्रकारे नियुक्त केलेल्या आणि त्यांच्या पात्रतेच्या अधीन असलेल्या इतरांच्या नियुक्तीला अडथळा न आणता. आंतर-ज्येष्ठतेच्या प्रश्नावर, आपल्याला जास्त खोलात जाण्याची गरज नाही, कारण विभागीय खंडपीठाचा आदेश बाजूला ठेवला आहे आणि म्हणूनच, खाजगी प्रतिवादी निश्चितपणे नवप्रवेशी आहेत आणि त्यामुळे त्यांना प्राधान्य मिळू शकत नाही. अपिले मंजूर करण्यात आले. खर्चाबाबत कोणताही आदेश नाही .

33. सर्व प्रलंबित अर्ज निकाली काढली गेली.

दिव्या पांडे

अपीलांना परवानगी देण्यात आली.

(सहाय्यक: अर्जुन नारंग आणि रूपांशी विरंग, एलसीआरए)

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-

